

www.ketab.ir

• مدرنیته از نگاه دین

• محمد تقی سهرابی فر

سرشناسه: سهرابی فر، محمدتقی، ۱۳۴۵.
 عنوان و نام پدیدآور: مدرنیته از نگاه دین / محمدتقی سهرابی فر.
 مشخصات نشر: تهران: مؤسسه فرهنگی دانش و اندیشه معاصر، ۱۳۹۵.
 مشخصات ظاهری: ۴۵۶ ص. ۳۰۰۰۰۰ ریال ISBN: ۹۷۸-۹۶۴-۳۷۵-۰۸۸-۶
 رصعیت فهرست‌نویسی: فیبا. یادداشت: کتابنامه.
 موضوع: تجدد؛ ایدئولوژی (اسلام).
 موضوع: Islamic modernism.
 موضوع: اسلام — دیدگاه فکری.
 موضوع: Is'lam. Renaissance.
 موضوع: انسان — تاریخ.
 رده‌بندی کنگره: ۱۲۰۴ / س ۳۲۹
 رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۴۸
 شماره کتابشناسی ملی: ۴۲۲۱۲۴۲

مؤسسه فرهنگی دانش و اندیشه معاصر

- مدرنیته از نگاه دین
- محمدتقی سهرابی فر
- ناشر: مؤسسه فرهنگی دانش و اندیشه معاصر
- طراح جلد: سید ایمان نوری نجفی
- چاپ و صحافی: هنگام
- چاپ اول: ۹۵، ۳۰۰ نسخه
- قیمت: ۳۵۰۰۰ تومان

تهران: تقاطع بزرگراه شهید مدرس و خیابان شهید بهشتی، پلاک ۵۶

تلفن: ۸۸۵-۵۴۰۲ - ۸۸۵-۳۳۴۱

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

فهرست

۲۱.....	سخن ناشر.....
۲۳.....	مقدمه.....
۳۳.....	۱. اهمیت موضوع.....
۳۳.....	۲. پیشینه تحقیق.....
۲۵.....	۳. هدف تحقیق و کاربرد آن.....
۲۶.....	۴. روش تحقیق.....
۲۶.....	۵. تعریف مسئله و بیان سوالات تحقیق.....
۲۷.....	۶. فرضیه تحقیق.....
۲۷.....	۷. نوآوری و نقدهای تحقیق.....
۳۱.....	۸. ساختار تحقیق (ارائه نمایی کلی از تحقیق).....
۳۳.....	۹. اصطلاحات.....
۳۱.....	۹-۱. دین.....
۳۳.....	۹-۲. چیستی انسان دینی.....
۳۳.....	۹-۳. چیستی انسان مدرن.....
۳۵.....	۹-۴. چیستی مدرنیته، مبانی و مؤلفه‌های آن.....
۳۸.....	۱۰. سازگاری یا ناسازگاری میان مدرنیته و اندیشه‌های رقیب.....
۴۱.....	بخش اول: جهان‌شناسی.....
۴۵.....	فصل اول: جهان از نگاه مدرنیته.....

- گفتار اول: جایگاه انسان در جهان از نگاه مدرنیته ۴۵
۱. اومانیسم ۴۵
- ۱-۱. اومانیسم در یک نگاه ۴۶
- ۱-۲. دو شاخه اومانیسم ۴۸
- ۱-۳. مؤلفه‌های اومانیسم ۴۹
- ۱-۳-۱. انسان حقیقتی بنیادین ۴۹
- ۱-۳-۲. انسان بیرون از مقدرات الهی ۵۰
- ۱-۳-۳. انسان محور معرفت ۵۱
- ۱-۳-۴. انسان محور هستی ۵۲
- ۱.۱.۱. اومانیسم مع‌گرا ۵۳
- نقد و بررسی اومانیسم ۵۴
۱. اومانیسم بر ارزش دوستی ۵۴
۲. کدام انسان؟ ۵۵
۳. محوریت انسان‌های خاص ۵۵
۴. محوریت جامعه انسانی ۵۸
۲. فردگرایی ۵۹
- ۲-۱. فردگرایی و معرفت ۶۰
- ۲-۲. فردگرایی و ارزش‌ها ۶۰
- ۲-۳. فردگرایی و دین ۶۱
- ۲-۴. فردگرایی و جامعه ۶۱
- ۲-۵. فردگرایی و حکومت ۶۲
- ۲-۶. فردگرایی و اقتصاد ۶۳
- نقد و بررسی ۶۴
۱. نتایج فردگرایی ۶۴
۲. کدام فرد؟ ۶۵
۳. نیاز انسان به جامعه ۶۶

۶۸	۴. امیال واقعی یا ظاهری.....
۶۸	گفتار دوم: تغییر جهان بجای تغییر و تهذیب خود.....
۷۱	فصل دوم: جهان از نگاه انسان دینی.....
۷۱	گفتار اول: جایگاه انسان در جهان از منظر دین.....
۷۱	۱. انسان در نگاه دین.....
۷۱	۱-۱. انسان حقیقتی بنیادین.....
۷۳	۱-۲. خلافت الهی.....
۷۵	۱-۳. انسان کامل.....
۷۶	۱-۴. انسان محور هستی.....
۷۷	۱-۵. ساز و بی مقدرات الهی.....
۷۷	۱-۵-۱. متن دین و تقدیر الهی.....
۷۸	۱-۵-۲. اندام دینی و جسم الهی.....
۷۸	۱-۵-۲-۱. ساز و آوازه جبر و اختیار.....
۸۰	۱-۵-۲-۲. نفی قضا و قدر.....
۸۱	۱-۵-۲-۳. قضا و قدر همراه با اختیار.....
۸۴	۲. فردگرایی.....
۸۴	۲-۱. خواسته‌ها، امیال و سود آحاد انسان، مقدم بر هر چیز.....
۸۵	۲-۱-۱. مقدار توجه به تمایلات فرد.....
۸۷	۲-۱-۲. فردگرایی و مفهوم ایثار و جهاد.....
۸۷	نقد سازگار انگاری فردگرایی با مفهوم ایثار.....
۹۵	۲-۲. فردگرایی و معرفت.....
۹۵	۲-۳. فردگرایی و ارزش‌های اخلاقی.....
۹۵	۲-۳-۱. تشخیص ارزش‌های اخلاقی.....
۹۶	۲-۳-۱-۱. شرط ارزشمندی.....
۹۷	۲-۳-۱-۲. ملاک‌های ارزش.....
۱۰۰	۲-۳-۱-۳. مصادیق ارزش‌ها.....

۱۳۳	۳. مکتب فلسفه استعلایی کانت
۱۳۴	۴. مکتب نسبی گرایی
۱۳۵	گفتار اول: انسانی بودن معرفت
۱۳۵	محوریت فردی در معرفت
۱۳۷	نقد و بررسی
۱۳۷	۱. کنار گذاشتن واقعیت
۱۳۹	۲. پیدم شدن دانش های بشری از اصول متعالی
۱۳۹	محوریت جمعی در معرفت
۱۴۲	نقد و بررسی
۱۴۲	۱. تأثیر جنبه بر معرفت
۱۴۲	۲. معرفت زنانه
۱۴۳	گفتار دوم: تجربه یگانه را شناخت
۱۴۵	زمینه های شکل گیری
۱۴۵	۱. جایگزین کردن چگونگی به جای ماهیت
۱۴۵	۲. تغییر معنای علم
۱۴۶	۳. ظهور اختلاف
۱۴۷	۴. ناسازگاری معارف سنتی با معارف جدید
۱۴۷	۵. پیدایش نقد ادبی و هرمنوتیک
۱۴۸	۶. سرعت پیشرفت
۱۴۸	۷. سودمندی و ایجاد رفاه
۱۴۸	انسان تجربه گرا
۱۴۸	۱. انسان بی باور به متافیزیک (خدا، دین، ارزش ها)
۱۴۹	۲. انسان بی باور به واقعیت واحد
۱۴۹	نقد و بررسی
۱۴۹	۱. محدودیت علوم تجربی
۱۵۰	۲. مشکلات تغییر معنای علم

۳. عجیب بودن اکتفا به تجربه و آزمایش ۱۵۲
۴. خودمتناقض بودن تجربه گرایی ۱۵۴
۵. ناتوانی تجربه گرایی از ارائه قانون علمی ۱۵۴
۶. افول تجربه گرایی ۱۵۴
- گفتار سوم: عقلانیت (توجه به عقل ابزاری و نفی تعبد) ۱۵۵
۱. وسیله‌ای برای ارضای خواسته‌ها ۱۵۵
۲. افسون زدایی از سرنوشت‌ها ۱۵۶
۳. کفا عقل ۱۵۷
۴. استدلال درایه ۱۵۸
۵. نقاد ۱۵۸
- نقد و بررسی ۱۵۸
۱. عقلانیت مدرن رستم ۱۵۹
۲. حذف عقل در تعیین احکام ۱۶۰
۳. عقلانیت در ساحت جامعه ۱۶۱
۴. عقلانیت در ساحت سرمایه‌داری ۱۶۱
۵. عقلانیت در ساحت فرهنگ ۱۶۲
۶. عقلانیت و ارزش‌ها ۱۶۲
۷. عقلانیت و معرفت ۱۶۳
۸. تبدیل منبع معرفتی ۱۶۳
- گفتار چهارم: هدف معرفت (استیلاي هرچه بیشتر بر طبیعت) ۱۶۴
- نقد و بررسی ۱۶۵
۱. درک حقیقت ۱۶۶
۲. تعالی علم ۱۶۷
۳. قدرت برای چه؟ ۱۶۸
- فصل دوم: معرفت از نگاه انسان دینی ۱۶۹
- گفتار اول: محوریت انسان در معرفت ۱۶۹

۱. امکان معرفت ناب و فرانسائی ۱۶۹
۲. نقش انسان در معرفت ۱۷۰
۳. محوریت معرفت با کدام انسان است؟ ۱۷۲
- ۳-۱. انسان متکی به وحی ۱۷۳
- ۳-۲. خداگونگی ۱۷۴
۴. نقش فرد یا جامعه خاص در معرفت ۱۷۶
- ۴-۱. حقیقت، امری مطلق ۱۷۷
- ۴-۲. علل اختلاف آرا ۱۷۷
- ۴-۱-۲. اختلاف به دلیل زاویه دید صاحبان آرا ۱۷۷
- ۴-۲-۱. اختلاف به دلیل تفاوت شرایط صاحبان آرا ۱۷۸
- ۴-۲-۳. اختلاف به دلیل وجوه گوناگون حقیقت ۱۷۸
- ۴-۲-۴. اختلاف به دلیل ته کیک در علم ۱۸۱
- گفتار دوم: تعدد راههای معرفت ۱۸۲
۱. آرای متدینین در تعیین راههای معرفت ۱۸۲
- ۱-۱. وحی یگانه‌راه معرفت ۱۸۲
- ۱-۲. قرآن یگانه مصدر تشریع ۱۸۳
- ۱-۳. صحابه و تابعین در کنار وحی ۱۸۳
- ۱-۴. حس، عقل، شهود و وحی ۱۸۴
- ۱-۵. الهام، منبعی دیگر ۱۸۴
۲. منابع معرفت ۱۸۵
- ۲-۱. حس و تجربه ۱۸۵
- ۲-۲. عقل ۱۸۶
- ۲-۲-۱. کاربردهای عقل ۱۸۶
- ۲-۲-۲. تفاوت عقلانیت انسان دینی با انسان مدرن ۱۸۹
- ۲-۲-۳. محدودیت عقلانیت ابزاری ۱۹۰
- ۲-۳. شهود ۱۹۱

۱۹۳	۲-۳-۱. عقل یا شهود
۱۹۴	۲-۴. وحی
۱۹۵	۲-۵. الهام و تحدیث
۱۹۷	۳. معرفت موردنظر
۱۹۹	۳-۱. نیازهای معرفت موردنظر
۱۹۹	۳-۱-۱. نگاه عبرت‌آمیز به گذشتگان
۲۰۰	۳-۱-۲. بالایش نفس
۲۰۰	۳-۱-۳. حجاب‌های معرفت
۲۰۱	۳-۱-۳-۱. حجاب ظلمانی
۲۰۱	۳-۱-۳-۲. حجاب نورانی
۲۰۳	گفتار سوم: عقلانیت [انوم بند بستی بر تعقل]
۲۰۳	۱. عقلانیت انسان دینی و ارضای نواست‌ها
۲۰۴	۲. انسان دینی و افسون‌زدایی از روش‌ها
۲۰۵	۲-۱. سرنوشت انسان و جامعه
۲۰۹	۲-۲. جهان و سرنوشت آن
۲۰۹	۳. انسان دینی و کفایت عقل
۲۱۰	۴. تبعیدگری از منظر انسان دینی
۲۱۳	۵. نقادی از منظر انسان دینی
۲۱۳	۱. متون دینی و نقد
۲۱۵	۲. نقد و سیره معصومین علیهم‌السلام و مسلمانان صدر اسلام
۲۱۵	۳. عملکرد برخی از مسلمانان
۲۱۶	گفتار چهارم: هدف معرفت (آگاهی و کمال)
۲۱۹	بخش سوم: انسان
۲۲۳	فصل اول: انسان از نگاه مدرنیته
۲۲۳	گفتار اول: انسان‌شناسی‌های معاصر
۲۲۴	۱. انسان‌شناسی پوزیتیویستی

۲۲۶	 انسان و ماشین
۲۲۶	 ۲. انسان‌شناسی فلسفی
۲۲۸	 گفتار دوم: نفی ذات‌گرایی (فردگرایی در برابر ذات‌گرایی)
۲۲۸	 نفی ذات مشترک و ثابت
۲۲۹	 نتایج نفی ذات مشترک
۲۳۰	 گفتار سوم: مبانی حقوق انسان در نگاه مدرنیته
۲۳۱	 ۱. حقوق طبیعی
۲۳۵	 نقد و بررسی
۲۳۵	 ۱. نبوغ و طبیعت
۲۳۶	 ۲. نبود امر استثنای حرق از طبیعت و فطرت
۲۳۶	 ۳. آیا استنتاج حقیقت از طبیعت حقیقی است؟
۲۳۷	 ۲. مکتب حقوق پوزیتیویستی
۲۳۹	 نقد و بررسی مکتب حقوق پوزیتیویستی
۲۳۹	 ۱. نسبیت و نقدناپذیری حقوق تعریف‌شده یک جامعه
۲۴۰	 ۲. غفلت از بُن و دقت در شاخ‌وبرگ
۲۴۱	 ۳. حق داشتن یا مکلف بودن
۲۴۳	 گفتار چهارم: لیبرالیسم
۲۴۵	 ۱. شکل‌گیری لیبرالیسم در دو مرحله
۲۴۷	 ۲. توجیهات آزادی
۲۴۷	 ۲-۱. پیوند ضروری میان خلاقیت، هنر و آزادی
۲۴۷	 ۲-۲. کشف حقیقت از طریق بحث آزاد
۲۴۷	 ۲-۳. اطمینان نداشتن به خطای دیگران
۲۴۸	 ۲-۴. مالکیت و تعلق هر فرد به خویش
۲۴۹	 ۲-۵. نیک نهادی و عقلانی بودن انسان
۲۴۹	 ۳. بررسی
۲۴۹	 ۳-۱. ابهام در معنای آزادی

- ۲۵۰ ۳-۲. نگاهی به توجیهات آزادی لیبرالی
- ۲۵۰ ۳-۲-۱. پیوند آزادی و خلاقیت و هنر
- ۲۵۱ ۳-۲-۲. کشف حقیقت از طریق آزادی
- ۲۵۲ ۳-۲-۳. اطمینان نداشتن به خطای دیگران
- ۲۵۲ ۳-۲-۴. مالکیت و تعلق هر فرد به خویش
- ۲۵۴ ۳-۲-۵. امکان آزادی فردی
- ۲۵۴ ۳-۲-۶. آزادی فردی یا جمعی
- ۲۵۵ ۳-۲-۷. اختلاف در نیک‌نهادی انسان
- ۲۵۶ ۳-۳. ۱. کمیتی من آزاد
- ۲۵۷ ۳-۴. ۴.۰. مدیریت عملی
- ۲۵۷ ۳-۵. ۵.۳. پیر به دنبال آادی‌های فردی
- ۲۵۹ فصل دوم: انسان از نگاه اسلام دینی
- ۲۵۹ گفتار اول: شناخت انسان از طریق وحی، تجربه و عقل
- ۲۵۹ ۱. روش شناخت
- ۲۶۰ ۲. چیستی انسان از منظر دین
- ۲۶۱ ۲-۲. فطرت الهی
- ۲۶۲ ۲-۳. اختیار و فاعلیت خداوند
- ۲۶۳ ۲-۴. عقل و نقش آن
- ۲۶۴ ۲-۵. ارتباط با جهان ماورا
- ۲۶۴ ۲-۶. تعیین سرنوشت
- ۲۶۵ خلاصه
- ۲۶۵ گفتار دوم: ذات‌گرایی و فردگرایی
- ۲۶۵ ۱. سرشت‌مندی
- ۲۶۷ ۲. فطرت ثانوی
- ۲۶۷ ۳. توجه به فرد در کنار توجه به ذات مشترک
- ۲۶۸ ۳-۱. رعایت ویژگی‌های فرد در استدلال بر عقاید

۲۶۹	۳-۲. فردی بودن برخی از آموزه‌های فقهی
۲۶۹	۳-۳. عناوین ثانویه
۲۷۱	۳-۴. موقوف بودن تکالیف به بیان و وسعت و اتمام حجت
۲۷۱	۳-۵. توصیه اکید بر معرفت نفس
۲۷۲	۳-۶. رعایت مخاطب در تبیین آموزه‌های دینی و اخلاقی
۲۷۴	۳-۷. توجه به خصوصیات فردی در امر به معروف و نهی از منکر
۲۷۵	۳-۸. عرف
۲۷۶	گفتار سوم: مبانی حقوق انسان دینی
۲۷۷	معنا و ابعاد حق
۲۷۷	۱-۱. معنی حق
۲۷۸	۱-۲. مبانی حق
۲۸۰	۲. منابع کشف و تبیین حقوق انسان دینی
۲۸۲	۲-۱. نقل
۲۸۲	۲-۲. عقل
۲۸۵	۳. چگونگی ترسیم حقوق انسان دینی
۲۸۵	۳-۱. سرشت و طبیعت ثابت است
۲۸۵	۳-۱-۱. آگاهی‌های فطری
۲۸۵	۳-۱-۱-۱. خودآگاهی
۲۸۶	۳-۱-۱-۲. قضایای بدیهی
۲۸۶	۳-۱-۱-۳. درک زیبایی
۲۸۶	۳-۱-۱-۴. ارزش‌ها و ضلارزش‌ها اخلاقی
۲۸۷	۳-۱-۲. گرایش‌های فطری
۲۸۷	۳-۱-۲-۱. خود دوستی
۲۸۷	۳-۱-۲-۲. حقیقت‌جویی
۲۸۷	۳-۱-۲-۳. میل به آزادی نامحدود
۲۸۸	۳-۱-۳. توانش‌های فطری

۲۸۸	۱-۳-۳. توان یادگیری و فهمیدن
۲۸۸	۲-۳-۳. زبان
۲۸۸	۴-۳-۳. ساختار و حالت‌های فطری
۲۸۹	۱-۴-۳. احترام و محبت نسبت به منعم
۲۸۹	۲-۴-۳. حسادت
۲۹۰	۲-۳. حقوق انسان با توجه به فطرت و داشته‌های او رقم می‌خورد
۲۹۱	۳-۳. انسان دارای ساختی فرا حیوانی و متعالی است
۲۹۲	۱-۳. شناخت خداوند
۲۹۲	۲-۳. عدل و نفرت
۲۹۴	۴-۳. اهلیت‌بند میان فطریات
۲۹۵	۴. آیا انسان می‌تواند منزه از حقوق باشد؟
۲۹۷	گفتار چهارم: آزادی و محدودیت دین
۲۹۷	محدودیت‌ها
۲۹۸	۱. تعارض‌ها در خواسته‌های دینی انسان
۲۹۸	۲. تعارض‌ها در زندگی جمعی انسان
۲۹۸	۳. لحاظ نمودن اهداف عالی دین
۲۹۸	۱-۳. محدودیت‌های دینی در جامعه
۳۰۲	۲-۳. محدودیت‌های دینی در زندگی فردی
۳۰۴	۴. افراط در محدودیت‌های دینی
۳۰۵	۵. چرایی پذیرش محدودیت دین
۳۰۷	بخش چهارم: دین
۳۱۱	فصل اول: دین از نگاه مدرنیته
۳۱۱	گفتار اول: تعامل انسان مدرن با دین
۳۱۳	دین انسان‌های مدرن
۳۱۴	۱. گزاره‌های غیر واقع نما
۳۱۴	۱-۱. زبان احساسی

۳۱۴	۱-۲. زبان نمادین
۳۱۵	۲. نگاه سکولاری
۳۱۸	۳. شخصی سازی دین
۳۱۹	۴. نگاه کارکردگرایی به دین
۳۲۱	۵. نگاه عقلانی به دین (فلسفه دین)
۳۲۶	۶. پژوهش درباره دین با روش تازه
۳۲۷	گفتار دوم: انکار خدا
۳۲۷	۱. تفاهت در خداپاوری
۳۲۸	۲. سیر تشکیک در وجود خدا
۳۳۰	نقد و بررسی
۳۳۳	گفتار سوم: انکار نقش آفرینندگی تقلیل نقش آفرینی خدا
۳۳۳	۱. نقش خداوند قبل از مدرنیسم
۳۳۴	۲. خداوند علت اولی
۳۳۴	۳. خدا بنیادی منظم و لایتنیر
۳۳۵	۴. خدا دارای اراده تغییرناپذیر
۳۳۶	۵. حضور غیرمستقیم خداوند
۳۳۷	۶. خدا مانند روح در بدن
۳۳۷	۷. خدای خالق و رخنه پوش
۳۳۷	۸. خالق و معمار بازنشسته
۳۳۸	۹. تشکیک در خالقیت
۳۳۹	۱۰. قیومیت با تشوق و ترغیب
۳۳۹	۱۱. فاعلیت خداوند در بیرون از طبیعت
۳۴۱	نقد و بررسی
۳۴۳	گفتار چهارم: قلمرو دین در نگاه انسان مدرن (سکولاریسم)
۳۴۴	گفتار پنجم: کثرت ادیان در نگاه انسان مدرن
۳۴۷	فصل دوم: دین از نگاه انسان دینی

- گفتار اول: تعامل انسان دینی با دین ۳۴۷
۱. آیا زبان دین نمادین است؟ ۳۴۷
۲. شخصی کردن دین ۳۴۸
۳. نگاه کارکردگرایانه به دین ۳۴۹
- ۱-۳. آیا دین اسلام نگاه کارکردگرایانه را می‌پذیرد؟ ۳۴۹
- ۱-۳. ملاحظات نگاه کارکردگرایانه به دین ۳۵۱
- ۱-۳-۲. ضرورت تفکیک غایت از کارکردها ۳۵۲
- ۲-۳. تفاوت سود از نگاه انسان مدرن و انسان دینی ۳۵۳
- ۳-۳. تفاوت نیازهای انسان مدرن با انسان دینی ۳۵۳
- ۴-۳. تفاوت راه به دین ۳۵۵
- ۱-۴-۲. حوزة مسلمانان ۳۵۶
- ۲-۴-۲. حوزة رب زوین ۳۵۸
- ۵-۳-۲. نگاه کارکردی به دین در نظام اسلامی ۳۶۲
۴. نگاه عقلانی به دین ۳۶۲
- ۱-۴. پیشینه ۳۶۳
- ۱-۴-۱. پیشینه عقلانیت در تشیع ۳۶۴
- ۲-۴-۱. پیشینه عقلانیت در تسنن ۳۶۹
- ۲-۴. آرای دانشمندان اسلامی ۳۷۱
- ۱-۴-۲. عقل گرایان حناکتری ۳۷۲
- ۲-۴-۲. عقل گرایان معتدل ۳۷۳
- ۳-۴. انسان دینی و نگاه عقلانی به دین ۳۷۵
- ۱-۴-۳. جایگاه عقل ۳۷۵
- ۲-۴-۳. نیاز به عقل برهانی ۳۷۷
- ۳-۴-۳. کفایت عقل ۳۷۹
- گفتار دوم: هستی خدا و نقش آفرینی او ۳۸۰
۱. هستی‌خواند ۳۸۰

۲. چگونگی نقش آفرینی خداوند ۳۸۱
- ۲-۱. علت فاعلی ۳۸۱
- ۲-۲. علت غایی ۳۸۲
- ۲-۲-۱. معنای غایب ۳۸۳
- ۲-۲-۲. غایت‌مندی ۳۸۴
- ۲-۲-۳. غایب آفرینش چیست؟ ۳۸۵
- ۲-۲-۴. هدف از آفرینش انسان ۳۸۷
- ۲-۳. نقش در طبیعت ۳۸۹
۱. خداوند هیچ از چارچوب قوانین طبیعت، در طبیعت عمل میکند؟ ۳۹۴
- ۲-۴. منش طبیعت ۳۹۴
- ۲-۵. تغییر در خدا و بر سر نوشت انسان ۳۹۵
- گفتار سوم: قلمرو دین بر نگاه انسار دینی ۳۹۷
۱. آخرت و معنویت تنها حلالی دین ۳۹۷
- بررسی ۳۹۸
۲. آخرت و دنیا هر دو در قلمرو دین ۳۹۹
- بررسی ۴۰۰
- گفتار چهارم: کثرت ادیان در نگاه انسان دینی ۴۰۲
۱. آیا همه ادیان و مذاهب می‌توانند حق و مطابق با واقع باشند؟ ۴۰۲
۲. آیا پیروان ادیان و مذاهب همه معذور و اهل نجات‌اند؟ ۴۰۴
- بررسی نظریه معنویت در علم صاحبان ادیان و مذاهب ۴۰۶
۳. نحوه تعامل ما با پیروان دیگر ادیان و مذاهب چگونه باید باشد؟ ۴۱۰
- ۳-۱. تحمیل نکردن دین خود بر دیگری ۴۱۱
- شبه جهاد ۴۱۲
- ۳-۲. صلح با پیروان دیگر ادیان ۴۱۳
- ۳-۳. تعامل با مذاهب ۴۱۴
- ۳-۴. تعامل با مذاهب ۴۱۹

۴۲۱	کتابنامه
۴۲۱	۱. کتب
۴۲۶	۲. مقالات
۴۲۸	۳. سایت‌ها
۴۲۹	فهرست آیات
۴۴۵	فهرست روایات
۴۴۷	نمایه اعلام
۴۵۵	نمایه موضوع

■ سخن ناشر ■

در پرتو پیروزی انقلاب، سکوه‌مند اسلامی ایران، بار دیگر دین و معرفت دینی به ویژه تعالیم متعالی اسلام به نوان فکر و فرهنگ مترقی و نجات بخش آدمی، در عرصه حیات انسان معاصر ظاهر شده است. تجدید حیات تعالیم وحیانی و ارزش‌های اسلامی از سویی سبب پیدایش و احیای ملت‌های مسلمان و احیای روح ستم‌ستیزی در آنان شد و از دیگر سو باعث مایان‌تر شدن سست‌پایگی مسلک‌ها و مکاتب بشری و نظام‌های مبتنی بر آن‌ها گردید.

به نظر می‌رسد در راستای تحقق هرچه بیشتر اهداف فوق، نقد مؤلفه‌های مدرنیته، از جمله پژوهش‌های ضروری در این عرصه است.

پژوهش حاضر با عنوان «مدرنیته از نگاه دین» به منظور تبیین و تنسیق عقاید اسلامی به زبان زمان و پاسخ‌گویی به شبهات القایی در قلمرو احکام اسلامی و نقد دیدگاه‌های معارض، تلاش دارد تا مؤلفه‌های مدرنیته را در چهار حوزه جهان، انسان، معرفت و دین استقصا نموده و تبیین نماید و آنگاه این مؤلفه‌ها را در مقابل آموزه‌های دین نشانده و مورد واکاوی قرار دهد.

در این اثر اگرچه نقدهای مستقیم و برون دینی بر این مؤلفه‌ها صورت گرفته، لکن مؤلف با ترسیم دو اندیشه و نشان دادن تفوق اندیشه دینی، انتخاب مسیر صحیح را به خود مخاطب واگذار می‌کند. در کنار نشان دادن تضارب آرا میان دو اندیشه، نویسنده سعی می‌کند برخی آسیب‌های موجود در اندیشه دینی را به اندیشمندان متدین گوشزد نماید.

پژوهش حاضر به قلم محقق ارجمند جناب حجت الاسلام و المسلمین آقای محمدتقی سهرابی فر، استادیار گروه کلام پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی تألیف و به زیور طبع آراسته شد. مؤلف محترم کتاب‌هایی همچون «علم، ظن و عقیده»، «علم پیشین الهی و اختیار انسان»، «چیستی انسان در اسلام»، «عقل و عشق»، «حسد» و چندین مقاله در کارنامه علمی خود دارد.

در پایان از ارزیابان محترم، جناب حجت الاسلام و المسلمین آقای عبدالحسین خسروپناه و آقای دکتر عبدالله نصری و به ویژه مؤلف گرامی که با سعه صدر و تولید بالندگی اثر تلاش کردند قدردانی نموده و توفیقاتشان را از خدای سبحان شکر می‌نمایم و از استادان و صاحب نظران درخواست می‌شود با ارسال نظرها و پیشنهادهای سازنده خویش ما را در مسیر تعالی پژوهش‌های درخور یاری کنند.

مؤسسه فرهنگی دانش و اندیشه معاصر

■ مقدمه ■

«يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا رَكِبْتَ»^۱

۱. اهمیت موضوع

چند سده اخیر با شکل‌گیری اندیشه‌های بنادین در اروپا و آمریکای شمالی مصادف بوده است. این نوع اندیشه که گاه از آن عنوان مدرنیته یا مدرنیسم یاد می‌شود در رفتار، فرهنگ، نوع تفکر و زندگی مردم آن نواحی بروز و ظهور تمام داشته است. برخی از نمودهای مدرنیته عبارت‌اند از:

۱. ترویج شیوه‌ای نو و کارآمد برای تحقیق دربارهٔ عالم طبیعت؛
۲. به‌کارگیری فناوری‌های ماشینی نو؛
۳. استفاده از روش‌های جدید در تولید صنعتی؛
۴. بالارفتن سطح زندگی مادی؛
۵. شکل‌گیری سرمایه‌داری و بازار آزاد؛
۶. تحقق مردم‌سالاری لیبرال؛
۷. رواج فرهنگ عمده دنیوی و این‌جهانی؛
۸. محوریت انسان؛
۹. محوریت آحاد انسان در تقابل با جمع‌گرایی.

نمودهای پیش‌گفته حاصل بعضی مبانی و مؤلفه‌های فکری است: عقل‌گرایی خاص (راسیونالیسم دوران مدرن)؛ دین‌زدایی از جامعه و سیاست (سکولاریسم)؛ آزادی‌خواهی مطلق (لیبرالیسم)؛ علم‌گرایی (پوزیتیویسم)؛ انسان‌محوری (اومانیزم)؛ فردگاری در برابر ذات‌گرایی.^۱

تفاتی که در این بخش بر آن است مؤلفه‌های مدرنیته را استقصا و تبیین کرده، آن‌گاه در ترازوی آموزه‌های دین به توزین آنها بپردازد. این تحقیق تلاش می‌کند به دین‌مداران در مواجهه با مدرنیته یاری رساند.

۲. پیشینه تحقیق

با ورود مدرنیته به جوامع اسلامی، رضع‌گیری‌های متفاوتی در قبال آن به وجود آمد. سید جمال‌الدین اسدآبادی، محمد عبده و سید رشید رضا، در مصر درباره نحوه رویارویی اسلام با مدرنیسم به پژوهش پرداختند. نفس مادی و این‌جهانی از برخی معجزات و امور ماورایی که در تفسیر المنار به چشم می‌خورد از نمونه‌های تأثر المنار از اندیشه مدرنیسم است. در ایران تضارب دو اندیشه در زمان مشروطه خودنمایی کرد و شخصیت‌هایی مانند مرحوم علامه نائینی، آیت‌الله بهبه‌نی و شیخ فضل‌الله نوری، آرای موجهی در چگونگی برخورد با مدرنیسم بیان کردند. مرحوم نائینی با تألیف کتاب تنبیه الامه و تنزیه المله به نحوه ترسیم اسلام در صحنه‌های اجتماعی و سیاسی می‌پردازد. برخی تحلیل‌گران دوران مشروطیت معتقدند نائینی در این کتاب کوشیده است تباین ذاتی میان سیاست مشروطیت غربی و سیاست دینی را از میان بردارد. بحث آزادی عقیده و سازگاری یا ناسازگاری آن با بحث ارتداد، از جمله موضوعاتی است که در زمان مشروطه مطرح و پژوهش‌ها و آرای گوناگونی

در این باره گفته شد. تحقیقات انجام شده در رویارویی مدرنیته با اسلام در سه گروه کلی قرار می گیرند:

گروه اول، گویا گم شده خود را یافته باشند، با آغوش باز به استقبال آن رفتند و همه داشته هایشان، اعم از فرهنگ و دین و آیین خود را به فراموشی سپردند. کسانی مثل سید حسن تقی زاده، طبق برخی عبارات نقل شده از وی، در این گروه قرار می گیرند.

گروه دوم در نقطه مقابل قرار گرفتند و با هر چه رنگ و بوی مدرنیته داشت مخالفت کردند. این گروه گاه با هر گونه مظاهر دنیای جدید مخالفت می کردند. به عبارت دیگر، به تجزیه تمدن جدید قائل نبودند؛ آن را کلیتی با روح و جان واحد می دانستند و تنطه و جوهی و تصویب و جوهی دیگر از تجدد را غیر واقعی و اشتباه می دانستند. این دیدگاه، نسبت میان اسلام و تجدد را تعارض کلی و ماهوی می بیند و تشابه بین این دو را از امور را دلیل وحدت و حتی تفاهم بین این دو نمی داند. به نظر می رسد در کتاب این تفاهم و تجدد نوشته مهدی نصیری و نیز کتاب جستارهایی در باب دین و دنیای مدرن اثر سید محمود نبویان، می توان از این نوع اندیشه سراغ گرفت.

گروه سوم بر آن اند برخی مؤلفه های انسان مدرن هیچ وجه آموزه های دین درباره انسان سازگار نیست؛ اما برخی آموزه ها امکان سازگاری یا نزدیکی به هم را دارد. البته باید توجه داشت این گروه نیز مانند گروه های دیگر درجات و درجه بندی دارند؛ از عالمان دین، مانند شهید مطهری گرفته تا آقای ملکیان که ضمن ایراد به مدرنیته در انحصار معرفت به تجربیات، محوریت انسان در عالم را به شکل خاصی می بیند.

۳. هدف تحقیق و کاربرد آن

این تحقیق بر آن است درباره مبانی و مؤلفه های فکری مدرنیته از نظرگاه اندیشه های دینی بحث کند. گرچه به هنگام تبیین مدرنیسم، نقله هایی برون دینی صورت گرفته، اما هدف اصلی تبیین نگاه انسان دینی به آرای بنیادین مدرنیسم است. مدرنیسم نگاهی خاص به خدا، دین، انسان، معرفت و جهان دارد و این همه را

می‌توان از منظر آموزه‌های دین اسلام بررسی کرد. کاربرد این تحقیق در نوع تعامل یا تقابل ما با مدرنیته کارساز خواهد بود.

۴. روش تحقیق

در این کتاب تلاش می‌کنیم با روش کتابخانه‌ای و با رویکرد تحلیلی و نقضی، اهداف تحقیق را محقق کنیم.

۵. تعریف مسئله و بیان سؤالات تحقیق

مجموعه ریزگ‌هایی که درباره دنیای مدرن شمرده شد، در سه محور کلی گروه‌بندی می‌شود:

محور سیاسی: شکست‌گیری دولت‌های ملی و توسعه نقش‌آفرینی مردم در حکومت و نیز شکل‌گیری نهادهای برآمده از مردم، از نتایج محور سیاسی مدرنیته است.

محور اقتصادی: تغییر سطرده نوع زندگی انسان‌ها از کشاورزی و روستائینی، همراه با انقلاب صنعتی، گسترش بازارهای تولید، افزایش تولید انبوه کالا، نقش روزافزون ماشین در طراحی، تولید، توزیع و مصرف، آن، دخالت در طبیعت، پیداشدن بازارهای ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی و گسترش تجارت مالی و تجاری بر اساس استانداردهای تعریف‌شده از مواردی است که در محور اقتصادی مدرنیته اتفاق افتاد.

محور ایدئولوژیک: اصلاح دینی و ایدئولوژی روشنفکری که خود را در پنداره رفاه انسان روی زمین در انواع ایدئولوژی‌های نیمه‌الحادی و ایدئولوژی مرگ خدا و انسان‌محورانه اومانیسم، نشان داد، انسان را در مرکز عالم قرار داد، پنداره پیشرفت انسانی را بدون هیچ حد و مرزی به معیار اساسی هرگونه دگرگونی اجتماعی بدل کرد. به این ترتیب، مدرنیته با خود ایدئولوژی تطوری و ایدئولوژی‌های تاریخ‌گرایانه را به ارمغان آورد. مدرنیته در این محور از نوعی خاص از جهان‌بینی تغذیه می‌کند. این نگاه، جهان مدرن را جهانی عقلانی می‌داند که از عقل و منطق انسانی به زایش می‌رسد و با تجربه و حس او به اثبات می‌رسد.^۱